

України; проаналізовані отечественное нормативно-правове забезпечення патроната і визначені проблеми, з якими зіткнуться громади в процесі впровадження послуг патроната.

Ключевые слова: патронат, патронатные семьи, патронатный воспитатель, ребенок-сирота, ребенок, лишенный родительской опеки, социальная услуга, объединенная территориальная община.

SLOZANSKA HANNA. *Patronate service in the system of families with children protection and support in the united territorial community.*

In the article the it has been analyzed the historical aspects of formation and development of patronage over children as an alternative form of education; studied the literary sources devoted to the issue of family forms of education; characterized the foreign experience of the formation of patronage families, features of realization of patronage service in the system of protection and support of families with children in the united territorial communities of Ukraine; shown the domestic normative-legal support of the patronage and the problems faced by the community in the process of implementing the patronage service are identified.

Key words: patronage, patronage families, patronage educator, orphan child, child deprived of parental care, social service, united territorial community.

УДК 37.013.42

Фіголь Н. А.

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті висвітлюються проблеми впровадження інтерактивного навчання в навчально-виховний процес підготовки майбутніх соціальних працівників. Проаналізовано тлумачення поняття «активні методи навчання», «інтерактивні методи навчання»; охарактеризовано найбільш оптимальні інтерактивні технології навчання майбутніх соціальних педагогів під час лекційних занять. Обґрунтовується їх значення у навчально-виховному процесі сучасної вищої школи. Подано класифікацію та основні приклади використання сучасних інтерактивних технологій.

Ключові слова: інтерактивні технології, активні методи навчання, інтерактивна лекція, соціальний працівник, соціальна робота.

У сучасних умовах розбудови держави перед педагогічною освітою особливо гостро постала проблема удосконалення роботи вищих навчальних закладів (ВНЗ) із підготовки майбутніх фахівців з високим рівнем професіоналізму, творчої активності, які відповідально ставилися б до майбутньої професійної діяльності. В інформаційному суспільстві успіх є результатом вмілого примноження та використання знань, обсяг яких зростає швидкими

темпами. Ефективне перенесення знань у свідомість користувачів і вміння успішно їх застосувати у всіх сферах життя є сучасними завданням освіти. Тому зацікавлення активними та інтерактивними методами навчання є очевидним, оскільки щораз коли мова йде про ефективність навчання, освіти загалом, все більша увага приділяється дидактичним методам, які сприяють швидкому та успішному опануванню знань.

Професійна підготовка майбутнього соціального педагога як складова цілісного процесу навчання і виховання студента вищого навчального закладу спирається на положення, визначені теоретиками і практиками педагогіки вищої школи, зокрема А. Алексюком, В. Бондарем, М. Євтухом, А. Капською, В. Поліщук, Л. Хоружою та іншими.

Уже з 90-х років ХХ ст. динамічно розвиваються і проводяться ґрунтовні дослідження теоретичних аспектів педагогічних технологій інтерактивного навчання та шляхів їх практичного впровадження. Зокрема, сучасні інтерактивні технології навчання як складник навчально-виховного процесу досліджували Л. Ампілогова, І. Войтова, Л. Годкевич, І. Ігошина, Л. Пироженко, М. Кларін, Є. Козіна, Н. Коломієць, О. Комар, Л. Павлова, О. Пометун, В. Скрипник, Н. Суворова, U. Staudinger, P. Baltès та ін.

Особливої значущості набувають розробки методик застосування інтерактивних технологій для вищої школи. Цією проблемою займалися вітчизняні дослідники Л. Артемова, К. Гіря, Т. Дуткевич, І. Осадченко. І. Підласий написав інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти; О. Пометун диференціювала активні й інтерактивні методи навчання й уклала «Енциклопедію інтерактивного навчання», пов'язавши застосування інтерактивних технологій з проведенням занять на сучасному рівні; М. Скрипник дає тлумачення основним поняттям і методам інтерактивного навчання.

Незважаючи на активізацію наукових досліджень у напрямі інтерактивного навчання, актуальним завданням сучасної науки залишається розробка і застосування у ВНЗ сценаріїв занять, побудованих на засадах інтерактивної взаємодії учасників навчального процесу.

Мета статті полягає в тому, щоб розглянути найбільш оптимальні технології інтерактивного навчання майбутніх соціальних працівників під час лекційних занять, які сприятимуть творчій активності студента при засвоєнні нових знань, формуванню вмінь та навичок їх практичного застосування.

Сьогодні увага педагогів, викладачів все частіше і частіше спрямовується на освоєння інноваційних форм та методів навчання, що базуються на діяльнісних та діалогових формах пізнання. Серед основних факторів розвитку особистості в контексті сучасної освіти є предметно-практична діяльність та взаємодія між людьми.

Розвиток самостійності і творчості учнів, студентів, загалом, тих, хто навчається, активізація їх пізнавальної діяльності – ця проблема була і залишається однією із актуальних завдань педагогічної науки. Сучасна орієнтація освіти на формування компетенцій як готовності і здатності людини до діяльності і спілкування передбачає створення дидактичних і психологічних умов, в яких той, хто навчається може виявити не лише інтелектуальну і пізнавальну

активність, але і власну соціальну позицію, свою індивідуальність, виявити себе в якості суб'єкта навчання.

На думку А. Вербицького, перехід до компетентнісної освіти вимагає сутнісних змін усіх ланок педагогічної системи, зокрема, у педагогічній діяльності викладача (від монологічного викладу навчального матеріалу – до педагогіки співробітництва та діалогу між викладачем та студентом); у діяльності студента (від репродуктивної позиції, пасивного отримання та запам'ятовування інформації – до творення образу світу у собі самому засобом активного пошуку свого місця у світі інтелектуальної, духовної, соціальної та предметної культури); у технологічному забезпеченні освітнього процесу (від традиційних «повідомляючих» методів – до інноваційних педагогічних технологій, що реалізують принципи спільної діяльності і творчої взаємодії педагога та студента, дослідницької і майбутньої практичної діяльності) [1].

У цьому випадку важливо виробити у студентів уміння самостійно аналізувати, творчо підходити до поєднання теоретичних і практичних знань. Ця тенденція здається нам найбільш перспективною. Основою для її реалізації у процесі підготовки майбутніх соціальних педагогів, на наш погляд, є застосування інтерактивних методів навчання. Оскільки «інтерактивні підходи сьогодні є найбільш ефективними, бо ставлять того, хто шукає знань, в активну позицію їх самостійного освоєння... і шукача істини» [7, с. 12].

Слово «інтерактив» походить від англійського слова «interact», де «inter» – взаємний, «act» – діяти. За визначенням педагогічного енциклопедичного словника Б. Бім-Бада, інтерактивне навчання – це «навчання, яке побудоване на взаємодії того, хто навчається, з навчальним середовищем, яке є сферою досвіду, що засвоюється» [3, с. 107]. Українські науковці О. Пометун та Л. Пироженко зазначають, що «суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де і учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання» [5, с. 9].

Інтерактивні методи навчання на сьогодні є актуальним способом роботи викладача в аудиторії, тренера в групі та педагога в будь-якому закладі освіти. На відміну від традиційних методів навчання, інтерактивні в основі своїй мають продуктивну взаємодію обох сторін навчально-виховного процесу, що сприяє кращому засвоєнню знань, підвищенню ефективності розумових та логічних процесів, а також сприяє зацікавленню учасників, акумуляції уваги та зниженню рівня втомлюваності.

Інтенсивне використання інтерактивних технологій в освіті, які ґрунтуються на активній міжособистісній взаємодії, започатковано в 90-х роках ХХ ст. І хоча сучасні інтерактивні технології належать до інноваційного навчання, їхні історичні джерела можна відшукати ще в Стародавній Греції. Зокрема, діалоги Сократа (470-399 до н.е.) з учнями відображають сутність «мистецького дотику до особистості», адже великому філософу вдавалося не лише впливати на своїх співрозмовників, але й включати їх у дискусію, стимулювати їхню мисленнєву діяльність, навчати здійснювати самокорекцію.

Оскільки інтерактивне навчання передбачає вияв активності учасників педагогічного процесу, то використання активних методів можна вважати обов'язковою складовою інтерактивних технологій. Однак, сутність активних методів не завжди визначалася однозначно в педагогіці. На початку ХХ століття групу методів активного навчання становили активно-трудоий, дослідницький, практичний, лабораторний, евристичний, проектний та ін. Розуміння способів включення учнів і студентів у активну діяльність на основі діалогічної взаємодії трансформувалося у визначення методів інтерактивного навчання. Здійснюючи історичний екскурс у дослідження інтерактивного навчання, О. Пометун зазначає, що термін «інтерактивна педагогіка» увів німецький дослідник Г. Фріц у 1975 році [6, с. 13]. Вважається, що аналізуючи власні реакції та реакції партнера, учасник діалогічної взаємодії «змінює свою модель поведінки і свідомо засвоює її, що дає змогу говорити про інтерактивні методи як процес інтерактивного виховання» [6, с. 11].

На межі 80-90-х років ХХ ст. з'явилася нова хвиля зацікавленості активними методами навчання, до яких відносили на той час, такі методи, що стимулювали пізнавальну активність і самостійність учнів або студентів на всіх етапах процесу навчання. Серед основних активних методів називались: самостійна робота, проблемні та творчі завдання, різні варіанти (моделі) комунікативних технологій співпраці з добре організованим двостороннім обміном інформації на основі діалогічної взаємодії.

Особливої уваги заслуговують дослідження, котрі обґрунтовують доцільність та ефективність застосування інтерактивних технологій у підготовці майбутніх соціальних працівників. Зокрема, інтерактивні методи професійного розвитку менеджерів соціальної роботи визначала Н. Карпенко. Соціально-психологічні особливості професійної інтеракції в соціальній роботі були предметом дисертаційного дослідження Т. Сили [7].

Основна ідея усіх згаданих досліджень полягає в тому, що інтерактивне навчання є інструментом освоєння нового досвіду, а навчання на основі гри та дискусії визначається як інновація у світовій педагогіці. Водночас, інтерактивне навчання характеризується як технологія співпраці, складова процесу трансформації освіти, що спрямовується на формування гуманістичних цінностей особистості, є засобом активізації самовиховання і самоосвіти студентів ВНЗ, навчанням у дії, що спрямовує на формування життєвих навичок.

Важливим є вміння організувати навчальний процес як педагогічну взаємодію, спрямовану на розвиток особистості, на її підготовку до розв'язання завдань життєтворчості.

Розглянемо застосування інтерактивних технологій під час лекційних занять, організації самостійної роботи. Незважаючи на полеміку щодо ефективності й доцільності лекції, вона залишається однією з основних форм навчання студентів у ВНЗ. Існує стереотип, що лекція привчає до пасивного, неосмисленого сприйняття чужих думок.

«Лекції (від лат. *lectio* – читання) є процесом передавання великого обсягу систематизованої інформації в усній формі досить великій аудиторії» [4, с. 110].

Як альтернативу традиційній лекції науковці пропонують інтерактивну лекцію. У науковій та методичній літературі зустрічаються такі види інтерактивних лекцій: лекція з запланованими помилками, проблемна лекція, лекція удвох, лекція-візуалізація, лекція-прес-конференція, лекція-діалог.

І. Мельничук виділяє ще такі види лекцій:

«Лекція з використанням техніки зворотного зв'язку проводиться із застосуванням елементів програмованого навчання, що підкреслює інтегративний характер інтерактивних технологій.

Лекція-консультація використовується нами під час вивчення теми суто практичного характеру, або на підсумкових заняттях, коли викладач майже половину тривалості лекції може присвятити відповідям на запитання студентів.

Лекція із заздальгідь запланованими помилками передбачає зумисне використання викладачем у процесі лекції кількох змістових чи методичних помилок» [2, с. 224].

Варто зауважити, що інтерактивною лекція є досить умовно. Оскільки в рамках даної форми навчання (велика кількість студентів та значний обсяг матеріалу, що розглядається) важко дотримуватись основного принципу інтерактивності – постійної активної взаємодії всіх учасників процесу, тому під інтерактивною лекцією розуміємо лекцію з елементами інтерактивних технік, методів, вправ.

Найбільш популярною є лекція із використанням таких інтерактивних методів як бесіда та дискусія. «Така лекція зберігає монологічний стиль спілкування викладача із аудиторією однак містить елементи діалогу (полілогу): дозволяється ставити запитання, висловлювати сумніви. Застосовуються прийоми прямого звернення викладача до аудиторії з проблемним питанням по змісту лекції, або до когось із студентів особисто» [8, с. 23]. Пізнавальна інформація при цьому може бути викладена не тільки викладачем, а й самими студентами, яких для цього треба відповідно підготувати.

«У процесі лекції можна застосувати інтерактивні вправи, наприклад, «ключові положення». Після 10-15 хвилин лекційного заняття викладач пропонує студентам переглянути свої записи і підкреслити ключові положення, потім повернутись до сусіда і поділитись результатами» [7, с. 186].

«Інтерактивна лекція вимагає спеціальної підготовки від викладача:

- визначення мети, з якою він вводить в лекцію елемент обговорення;
- чітке формулювання питань для дискусії;
- визначення моменту лекції, коли проводиться обговорення та скільки часу на це відводиться;
- підсумкове узагальнення повинно стати містком, зв'язуючим моментом із подальшим викладом матеріалу» [8, с. 21].

Використання інтерактивних технологій у процесі вивчення соціально-педагогічних дисциплін, як і будь-яких інших, повинно складати певну систему, яка має адекватну логіку впровадження, алгоритм підвищення складності. Тому ми пропонуємо включати найпростіші інтерактивні методи у навчально-виховний процес студентів вже з першого курсу, поступово їх ускладнюючи.

Запропоновані змістовні форми та методи роботи зі студентами викликають у них інтерес до вивчення навчальних дисциплін, разом з тим вони відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні професійної компетентності у майбутніх соціальних працівників.

Враховуючи результати досліджень проблем упровадження сучасних інтерактивних технологій у ВНЗ, ми дійшли висновку, що викладачам необхідно дотримуватись певних вимог у їх застосуванні, а саме:

- визначати критерії ефективності інтерактивної технології навчання;
- дотримуватись відповідності віковим особливостям студентів і вибирати такі інтерактивні методики, котрі будуть оптимальними для навчання у вищій школі;
- застосовувати лише ті інтерактивні технології, що відповідатимуть поставленим цілям та завданням особистісного розвитку студентів і підготовки майбутніх фахівців;
- брати до уваги, що інтерактивні методики повинні мати розвивальний характер, дотримуватися систематичності та доступності у їх застосуванні.

Отже, використання інтерактивних методів навчання створює таке середовище, коли студенти займають активну особистісну позицію і повною мірою проявляють себе як суб'єкти навчальної діяльності; у них формується творче професійне мислення; розвивається інтерес до навчання і до майбутньої професійної діяльності. Оволодіння студентами знаннями та вміннями в результаті застосування інтерактивних методів забезпечує зближення навчального процесу з майбутньою професійною діяльністю, формує у майбутніх соціальних педагогів здатність діяти в нестандартних і непередбачуваних ситуаціях у процесі роботи з різними категоріями клієнтів. Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку ми вбачаємо у глибшому аналізі інтерактивної педагогічної взаємодії та розробці спеціальних інтерактивних методик для фахової підготовки майбутніх соціальних працівників.

Використана література:

1. Вербицкий А. А. *Активное обучение в высшей школе: контекстный подход : [метод. пособие]* / А. А. Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 207 с.
2. Мельничук І. М. *Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій : монографія* / І. М. Мельничук. – Тернопіль : Економічна думка, 2010. – 326 с.
3. *Педагогический энциклопедический словарь* / [сост. Бим-Бад Б.М.]. – М., 2002. – 528 с.
4. Підласий І. П. *Практична педагогіка або три технології: інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти* / І. П. Підласий. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2004. – 616 с.
5. Пометун О. І. *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання:* / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
6. Пометун О. І. *Енциклопедія інтерактивного навчання* / О. І. Пометун. – К., 2007. – 144 с.

7. Січкарук О. І. Інтерактивні методи навчання у вищій школі : Навчально - методичний посібник / О. І. Січкарук. – К. : Таксон, 2006. – 88 с.

8. Стельмах С. Використання інтерактивних методів навчання в процесі проведення лекційних занять [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://gkobernik.at.ua/load/vikoristannja_interaktivnikh_metodiv_navchannja_v_proces_i_provedennja_lekcijnikh_zanjat

ФИГОЛЬ НАТАЛЬЯ АНАТОЛЬЕВНА. *Интерактивные технологии в процессе подготовки будущих социальных работников.*

В статье освещаются проблемы внедрения интерактивного обучения в учебно-воспитательный процесс подготовки будущих социальных работников. Проанализированы толкование понятий «активные методы обучения», «интерактивные методы обучения»; охарактеризован наиболее оптимальные интерактивные технологии обучения будущих социальных педагогов во время лекционных занятий. Обосновывается их значение в учебно-воспитательном процессе современной высшей школы. Представлена классификация и основные примеры использования современных интерактивных технологий.

Ключевые слова: интерактивные технологии, активные методы обучения, интерактивная лекция, социальный работник, социальная работа.

FIGOL NATALIA. *Interactive technologies in the future social worker training process.*

The article describes the problems of introduction of interactive training in the educational process of preparation of future social workers. The analysis of the concept of «active teaching methods», «interactive teaching methods» is analyzed. The most optimal interactive technologies of teaching future social workers during lectures are described. Their significance in the educational process of modern high school is substantiated. The classification and main examples of the use of modern interactive technologies are presented.

Key words: interactive technologies, active teaching methods, interactive lecture, social worker, social work.

УДК 364.4[373.013.42:316.343.34]

Чернета С.Ю., Незбрицька О.В.

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНИЙ ПРОЕКТ»

У статті розглянуто наукові підходи у визначенні сутності соціальних проектів в різних часових періодах. Визначено, що соціальний проект є комплексом нововведень, який реалізовується з метою задоволення матеріально-духовних цінностей населення з визначеними обсягами ресурсів та очікуваних результатів. Досліджено, що соціальні проекти почали виникати разом з